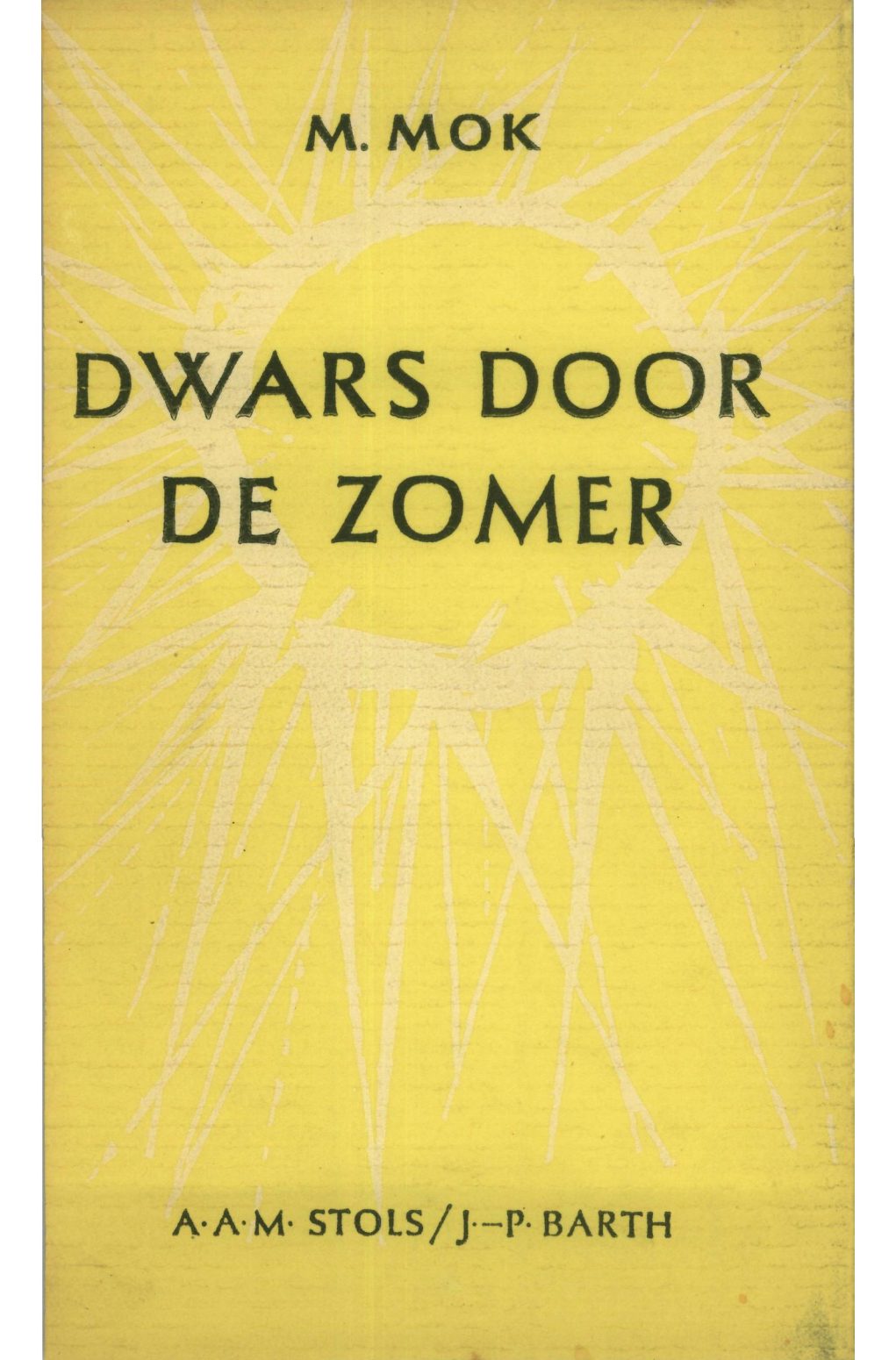

M. MOK

DWARS DOOR
DE ZOMER

A·A·M· STOLS / J·-P· BARTH

De laatste jaren heeft Mok met enige bundels lyrische poëzie een nieuw hoogtepunt bereikt. Hij heeft echter als dichter indertijd naam gemaakt met grote, verhalende gedichten. Dat hij zijn „lange adem” niet heeft verloren, bewijst het gedicht „Dwars door de zomer”. Overigens kan men dit niet eenvoudig beschouwen als een voortzetting van het epische genre dat de dichter op zulk een opmerkelijke wijze heeft beoefend.

In „Dwars door de Zomer” klinkt een nieuwe toon; het episch-lyrische element erin is gekruid met een lichte ironie, een ietwat weemoedige spot met mens en wereld, waarbij de dichter zichzelf niet spaart. Men kan zeggen dat hier de lyricus en de humorist hand in hand gaan, wat niet betekent dat „Dwars door de Zomer” een luchtig werkstuk is. Het is integendeel een gedicht waarin Mok zijn verbluffende taalbeheersing en beeldend vermogen voluit ontplooit, mede in dienst van zijn persoonlijke kijk op het reilen en zeilen der sterfelingen.

„Dwars door de Zomer” is het poëtische relaas van een vakantie, een relaas waarin ernst en speelsheid elkaar voortreffelijk in evenwicht houden. Het element der reisbeschrijving ontbreekt hier niet, maar op de voorgrond staat die andere vorm van „reisbeschrijving” die de weerspiegeling van 's dichters innerlijk leven is. Al maakt „Dwars door de Zomer” de lezer geen deelgenoot van sensationele reisavonturen, het is niettemin een gedicht dat men geboeid zal lezen, omdat het een bezielde fragment biedt van het grote reisavontuur dat het leven is.

UITGEVERIJ

A. A. M. STOLS / J.-P. BARTH

DWARS DOOR DE ZOMER

MAURITS MOK

DWARS DOOR DE ZOMER

UITGEVERIJ A.A.M. STOLS / J.-P. BARTH
'S-GRAVENHAGE

GEDRUKT IN 1962 OP DE PERSEN VAN N.V. DRUKKERIJ TRIO
TE 'S-GRAVENHAGE

Voor Marianne en Judith

De wereld in

Boven ons spreidde de dag zijn armen
van wind en zon. De kinderen begonnen
te trippelvoeten op het licht. Mijn vrouw
liep tussen huis en ruimte heen en weer
met stoffelijke zwaarigheden.
En ik liep vol ongeschreven gedichten
te zoeken naar het nut van mijn aanwezigheid.
Laag op zijn voorpoten geleund
stond daar de grijze autokever
geduldig met zijn opgeheven schild
waaronder baal na baal bezit verdween.
Aan het eind van de straat keek de hemel
ons in het roodgezwoegde aangezicht
en achter ons trapte een kalme zee
voortdurend glas aan gruis.

Een wereld van vakantheid oogde ons
na door de achterrait terwijl
de rolkever met zachte kusgeluiden
over de vochtthuid van de morgen gleed,
inwendig ronkend, af en toe
licht in zijn heupen wiegend, aangevuurd
door hogere gevoelens, het geloof
dat elke bocht een nieuw geheim verborg.
Wij lieten ons sturen. De motorkap
voerde ons een prille wereld binnen,
molens, weiden, vaarten met de dauw
der eerste scheppingsdagen in hun blik;
mensen zo uit de hemel neergestreken
en nog onwennig in hun vreemd gewaad
van lijf en leden; huizenstrooigoed met
sprookjesogen waarachter de onschuld
een warme herberg vond.

De kinderen achter onze blinde rug
bouwden inmiddels luidkeels aan
een wereldrijk van reuzen en dwergen;
de achterbank wemelde van hun getal.
Bossen en bergen verhieven hun kruinen;
rivieren spoten uit het bovenland
en renden dwars door de verwondering
der halfgoden omlaag naar zeeën
vol hoogopspattend licht – totdat
een hand, een voet, in geestdrift afgedwaald,
het visioen aan scherven sloeg,
de vreugde schreilings onderging
en slechts door tovermacht van snoeperij
haar graf ontstijgen kon.

Verademingen

Middag. Een moede wind. De hemel
rustte wit op het land. Koeien ontstonden
uit mist van zon. Een boom kwam plotseling
omhoogstaan op de rand van het heelal.
Het autodiertje, met een huppelsprong,
meldde zich uit de tijd; zwijgende zonk
het weg in zijn diepzinnigheid.
Maar wij begonnen druk te doen; een en al handen
doken wij onder in het zwijgend dier
en hieven onze nooddrift naar het licht.
De berm, vol flessen, trommels, werd een kreet
van honger in het zatte polderland.
De kinderen dansten om het vreugdevuur
der eetbaarheden; mijn vrouw streek het zweet
der voorbereidselen van haar gelaat en nam
de dirigeerstaf op, een botermes.
Strelend preludeerde zij terwijl
ik, peinzend naar de horizon gewend,
Gods water over Gods akker liet lopen.

De zon stond met haar benen schuin
in onze ogen. Het land was zee geworden.
Steden en dorpen lagen verloren
onder de waterspiegel van de dag.
De kever rende op zwempoten naar
het eind der wereld. De kinderen sloegen
al zwarter gaten in het grijs gezoem.
Ergens achter mijmerende bomen
moest zich de hemelwijde tijd vernauwen
tot een begrenzing waarin wij
op adem konden komen, woorden zeggen
tegen het leven dat voor ons uitvluchtte,
het tot stilstand bezweren, onze droge mond
te drinken leggen aan een doodgewoon
doorzichtig glas van snel te peilen diepte,
elkander met een oogopslag bevrijden
van deze ruimte en daarna niets meer
vernemen dan het naderen van de nacht.

Boeren, uit hun arbeid losgeweekt,
trokken zwarte sigaren tot as
en goten bier in hun geruigde lijf
of ploegden het biljartveld. In een kast
blikkerde eremetaal; de avondzon
nevelde het in en alles werd
van stofgoud. En ook wij,
in onze eethoek, schepten onze soep
met gouden lepels uit een zonneplas.
Een hond op het erf kreunde. Een vrouw
stortte een emmer blinkend water leeg.
Onze ogen geloofden nog maar amper
aan wat zij moesten zien. In onze oren
propten zich watten. Wij leunden met twee benen
op een langzaam verzinkende grond.

Daarna een nacht met trage wind
voorbij het raam, en grenzeloze slaap.

Ongure grootheid

Diep in de zondagsrust van de natuur
ontgleden wij de vaderlandse bodem
en gaven ons aan het verleden prijs.
Ook onze kinderen leverden wij over
aan dat verklonken dreigement.
Het heldere water van hun gekeuvel
stroomde langs oevers vol grijpende armen.
Mijn liefde werd een vlam van angst.
Dit was het tot vrede geranselde land,
een brede glimlach in de zomermorgen,
en wij hier in ons zoemend instrument
waren bevrijden met een naoogst van
vier hemelsblauwe kindergen.
Ik slikte en vatte mijn lievelingen
in het erbarmen van mijn late pijn,
en in die dunne mantel droeg ik hen
tussen de spitsroeden van het verleden door.

Het kevertje was uren voortgesprongen
over hobbelwegen onder zwarte loverweiden
met een lichtgat waar de zon haar vuist
dwars door de vloer geslagen had.
Al onze geestesgaven waren opgebruikt
aan het sussen van de kindermonden,
toen de schemerwereld openbrak
en wij uitgeworpen werden in de adem
van een rivierland. De kever dronk
zijn longen vol en rende naar de boot
die ver weg in een leisteenvlak van water
en hemel vastgevroren lag,
maar op ons naderen werd losgedood
en met een schommeling de voetdruk van
het autodiertje registreerde.
Stil stond het tussen zijn kornuiten
de toekomst af te wachten. De rivierwind
voer met een streelhand over zijn flanken.
De scheepsfluit werd gesmoord in zacht geklots.

Een riviermond met de vleugelwijdte
van een zee. Een hemel vol blinkende paarden.
En alom het witte aanstuiven van licht.
Wij snuiven diep en vergeten de hoofden
van het zondagsvolk dat in zijn vlees genesteld
kauwende samendromt.
Maar nauwelijks zijn wij geheel ontwaakt
of de borstlijn van de overzijde
schuift onze ogen binnen. Uit een kiemcel
groeien de vormen van een stad,
een torenwoud van arbeid en gebed
en daarna het vervluchtigende grijs
van huizen in een verre zonnevlaag.
Wij kruipen weer in onze daagse huid,
het keverfoedraal. Een rij trillende dieren
staat tot de lengtesprong gereed.
De boot schuurt en schokt. Ik vang uit de lucht
een woord dat blinkt als de rivier, maar reeds
de eerste zooldruk op het gaspedaal
vernietigt het.

Geen dag meer. Louter stilgeworden licht
dat onder bomen draalde. En geen dorp,
maar huizen uit de schemering gestold.
Wij reden zwijgend op de schaduw aan
van een versteende wolk, het eregraf
ener voorwereldlijke nachtgestalte.
Een lettergroepje lispelde: hotel.
En wij, onmachtig, meldden ons te gast.

Er was een trappenhuis waarin
mensen tot huiverend herfstloof verschraalden,
een bovengang met muren doorgezweet
van eeuwenoude angst
en plotseling de aansprong van een schimmellucht
uit het verborgen tochtgat van een zaal.
De kinderen bleven moe en ongedeerd,
alleen het ouderpaar moest zich de geest
hergeven met een harde waterstraal
eer het de reis terug door zweet en schimmel
naar aards niveau aanvaarden kon.

Reeds uren deinden onze kinderen
op de lichte golfslag van de slaap,
toen ik met mannenmoed de deur
van onze eigen nacht ontsloot.
Een gloeipeer gaf ons schaduwvlerken
die langs de wanden spookten; wij bevroren
tot mummies met verschoten kippevel.
Vervolgens, diep in het Germaanse donker,
zocht ik een grond waaraan mijn hoofd
zijn duizeling vergeten kon.
Langzaam zonk ik naar de onderwereld,
tussen slierarmige waterplanten
en visdieren met sidderstaart.
Een zacht gekreun uit verre hemelstreken
dreef mij omhoog. Ik zag mijn vrouw
verwilderd op het slagveld van haar bed
onder de gloeipeer. Zij leverde strijd
met onzichtbare legers, mierenkruipsel
van haar op drift gejaagde fantasie.

Een torenklok smeed ijzeren balken
dwars door de kamer. Een bleek morgenuur
drukte zijn oog tegen de ramen.
Wij raapten onze leden uit de mist
van onze moeheid en rekten en bogen
alle onwilligheden weg.
Nog eenmaal, met een juichend nageslacht,
de schimmelwolk van het Walhalla door
en dan over een schuimend veld van wind
naar ons berustend autopaardje.
Knetterbundels. Trillende zenuwbanen.
De tijd verspringt tweeduizend jaar.
Wij zijn verlost.

Intocht in het Noorden

Plotseling kirde het in onze oren;
een kindertongval zonder onderstroom
van slaafse lenigheid en bot geweld.
Een stadje bood ons met open handpalm
zijn marktplaats aan. De rimpelige wang
van een grijs kerkgebouw kreeg in de zon
een zo verrukkende doorzichtigheid
dat ik mijn ogen vast moest houden
opdat de steile zuiging van de tijd
mij niet omhoog zou sleuren.
De wemelende stemmen van mijn kroost
joegen de angst voorbij. In huwelijks staat
leefde ik verder en vergaf mijn ziel
aan de kortstondigheden van de dag.

Groter dan de hemel is een handvol aarde
met mensen in een levenslang gevecht
tegen de wind. Bloedvlammen doen hun huid
paars uitslaan. Hun gebaren trekken
voortdurend lijnen tussen grond en hemel.
Midden door dit barse evenwicht
rolde de autokever met zijn kijkersvolkje
dat alle vingers roeren moest
om vee en boerenopstal vast te prikken.
Door de ramen en het open dak
vielen witte stortzeeën. Het woud van onze haren
wuijde hartstochtelijk. De zon blies vurigheid
op onze neus. Het schommelwagentje
hupte met onze doorluchtige lijven
over ronde heuvelen van licht.

De dag viel tot brokken schaduw uiteen
die in de oksels van de aarde bleven liggen.
Onze verzadigde ogen gleden
over een zeearm waar mensenstemmen
oplosten in het fluisteren van water.
Wij werden koud en wisten met gordijnen
de aarzelende sterrenhemel uit.

Het oude huis

Tegen een golfrug van de aarde
leunde een door duizend generaties
muizen en torren onderkropen
boerenbehuizing, een met vegen rode verf
tot blaken gebrachte ruïne.
Boven de motgaten in het dak
speelde de windwijzer luchtig met cijfers:
zestienhonderddertien. Eeuwen zagen
knarsende op ons kleine leven neer.
Dicht bij de druppelneus der waterpomp
zakte ons kevertje loom door de knieën
en ving een sluimering van weken aan.
Maar wij bewogen achter onze handen
een nieuwe mensenwereld tegemoet.

Uit het ronde hoofd van Herr Nielsen gewerd mij
een Spaans gesproken welkom waarop ik
ook aan mijn Castiliaans register trok
en zuidelijke weelde in de schoot
van Denemarkens blanke luchten wierp.
Dan sprong krombenig Engels uit de mond
van onze welbereisde hospita.
Mijn vrouw en ik verplaatsten onze kaak
en deden Brits; alleen de kinderen
bleven oer-Hollands met hun voetgestamp
dat ook het laatste stofnest in het huis
opschudde in zijn eeuwenlange slaap.
En toen werd onze geduldige inborst
benard door keelgeluiden in de taal
van viking-nazaten in zomerdos,
dames en heren als wij met beschaafd,
schoon weerzijds onverstaanbaar idioom,
uit ambtelijke graftomben gelokt
naar een streep zonlicht die hun weer een jaar
de ingeklusde botten warmen zou.

Rondom de vleespotten geschaard,
met kauwbewegingen als lingua franca,
vervielen wij tot onbeklemd broederschap.
Al wat de aardkorst uit wil zweten
aan vet- en zoetheid werd hier opgedragen
en zonder aarzelen omlaaggestuwd
tot onder de bewustzijnsdrempel.
Armen beschreven roeigebaren
in de van twee zijden binnenstromende
lichtrivieren. Argeloze wangpanden
zwollen en slonken, in iedere porie
een blinkende naaldpunt van zon.
Hier en daar dreven donkere hommels
tussen de hoofden, woorden die de voedselgaring
het metafysische accent verleenden
dat borg staat voor des mensen bovenbouw.

Ik liep naar buiten. Mijn blikken glooiden
mee met de velden. Mijn doorvoede zinnen
tastten de naderende avond af.

Vakantie is voor doden. Sterfelijken
houden hun altijd argwanende hart vast
bij wat naar leegte zweemt en slaan alarm.
Zo, in mijn eigen tumult verwikkeld,
botste ik op dit stille, vreemde land
en riep de kleinste grasspriet tot getuige
van mijn en aller schepselen bestaan.

Later, lopend in familiebanden,
hervatte ik het rijpen van mijn kroost
met zakelijke vingerwijzingen
naar verten en naburigheden
waarvan mij naam noch windstreek eigen was,
witte plekken op de landkaart van mijn kennis
die ik tot lering aanstreek met geluid.
Vier in wijsheid toegenomen zielen
keerden tevreden de schemer hun rug toe
en wandelden langzaam de slaap tegemoet.

Een en al licht

Iedere morgen penseelde de zon
onze slapende hoofden. Wij knipperden even
en rekten luie armen in de lucht
die naar aarde en zeewind geurde.
Een koe beloeide haar teveel aan melk.
Wij scheurden onze lome warmte
los uit de bedrust. De kinderen sprongen
achter de kamerdeur. Ver in het huis
brachten geluiden op sloffende voeten
het wedergeboren leven op gang.
Dan liep ik over oude stenen en onder
een jonge hemel naar een watermond,
spoelde de nacht van mij af en hield
mijn schone lei gereed voor de vluchtige
schrifttekens van een nieuwe levensdag.

Na alles wat van akker, koe en kip
bijeengebracht was op het tafellaken
te hebben overzien, posteerden wij
ons in de aanvalshouding en ontketenden
ons eerste culinaire offensief.
Een eenzaam hoofd aan het einde der tafel
trok reeds een sigaret in brand en keek
peinzende het doorschenen rookspoor na.
Daarna, terwijl wij met een losse streek
van ons servet het maal bezegelden,
doemde een boezem op waarboven zich
de glimlach van een late damesbloei
geopend hield. Ik wierp een schichtig oog
op al het prijsgegeven vlees en wendde
mij dan het kielzog toe van vrouw en kroost.
Door alle deuren druppelde nu volk
ter tafel. Wij, met verse spijsbrij in de maag,
groetten de hongerigen en verdwenen
stapvoets in de nog onbetreden dag.

Wind wikkelde ons in een luwe golf.
Zon strooide goud op onze speelse haren.
Water, een zeebocht vol, lag ongefronst
tegen het bultige voorhoofd der kust.
Reeds sloegen de kinderen vonken uit
de waterspiegel. Wij stonden nog
onder het blauwe netvlies van de hemel
de stilte af te tasten, mensen die
uit elke nood een deugd trachten te puren.
Toen sprongen wij plotseling uit ons vel
van beschaving en vielen de zee
in de armen. Stuifsnieuw verbrandde
tot druppels licht. Wij zeilden
op handen en voeten langs de onderhuid
der watervlakte en bleven ten slotte
ruggelings drijven, langgespierd, de ogen
dwalende door de onbewogen lucht.

Er was een bosje, een pluk borsthaar op
een ronding van de kust. Daar haalden wij
ons kwantum humusgeur en wortelvast
geloof in de bestendigheid der aarde.
Zodra het donker zich dreigde te sluiten
was één beraden stap voldoende om
een kier te vinden waarachter de zee
haar glanzende gezicht ontblootte.
Geen heuvel groeide tot een berg, geen boom
kromde zijn armen om een schijngestalte.
Elk wonder was bedaard tot ordelijk
berusten in een zichtbaar evenwicht.
Alleen op het gezag der kinderen
begon de rust te beven en verschoot
tot grilligheden: losse ledematen,
neuzen en oren van een niet voor onze
volwassenheid toegankelijk geslacht.

Mensen altijd weer

Een mens. De vrouw die alle dagen met haar kinderen en haar kromgetrokken lijf gesloft kwam door de ochtendmist. Haar ogen achter de zware vensters van haar bril glimlachten halfverschrikt wanneer ik haar passeerde in het huis waar zij haar platgelopen voeten van kamer naar kamer verplaatste, vermoeid en haastig, steeds de uiterste armoede één stap voor. Op het terrein speelden haar jongens. Met het taai geduld der oudgeborenen kropen en rolden zij daar godganse dagen in de droogte die poeierde en korstte aan hun vel. Het was een laat en bijna donker uur wanneer zij tussen de bedauwde velden naar huis sjokte, aan elke zijde een kleine schim, een kind dat samen met zijn moeder door de nacht verslonden werd.

Een ander mens. Een opgezouten lijk:
de graaf van Bothwell. Uit zijn ketens en
krankzinnigheid ontweken in de dood,
liet hij zijn uitgewoond en ingedeukt
karkas aan het toerisme dat hem nu
omfluisert in zijn kijkdoos. Geen kwartier
had onze kever nodig om ons aan
zijn dorre voeteneinde neer te zetten.
De hemel maakte plaats voor een verwulf,
de zomer voor een vage schemering.
En in dit kleurloos niemandsland aanschouwden
wij toen die uitgebotte naaktheid, dat restant
armzalige gestorvenheid. Daarna
dreven wij ons de koude uit het vlees
met drank en snoep. Ik keek de wereld aan
door een beschermend glas en nam nog eens
een teug tegen het eeuwig vorstgevaar.

En mensen altijd weer. De middagzon
verstrooide hen. De avond bracht hen samen.
Achter hun stem aanlopend raakten zij
los uit de schemer en werden bleke
gelaatsvlekken tegen de huismuur waar
zij op een bank de laatste vonken dag
naoogden. Onder de rijpende sterren
gingen gemoederen en geesten open.
Herr Bang kroop in het donker uit zijn schulp
en vleugelde op zachte woorden door
de wereldruimte. Ik vermoedde hoe
zijn oogblauw dieper werd terwijl hij daar
stilte na stilte aanstreek met geluid.
Dan bracht Herr Petersen het zwaar geschut
van zijn in Oost en West met eigen hand
vergaarde wijsheid in het veld. Hij kleurde
de duisternis met felle stralen vuur
en joeg ons voort over de wereldbol.

Wij lagen uitgedroogd in een woestijn
of peinsden onder palmen raadsels na
en vonden eindelijk onszelf terug
amechtig op een koele Deense bank
onder het zwijgende koor van de sterren.
Dan, plotseling, trilde de achtergrond
van ons gehoor. Een vrouwenstem neuriede
wat klanken los. Een huppelende beek
sprong door het donker, water spatte
op onze rug en deed ons huiveren.
De stroom werd sneller, sterker, vloeibaar
metaal waarin een vreemde hemel
weerspiegeld stond. Wij werden weggewrikt
van onze basis. Met verdronken ogen
zagen wij door lagen zilver heen
de schepping wentelen, langzame zonnen
wier schijnsel op de bodem van de nacht
in blanke plassen staan bleef.

Afscheid

Stil in zijn sluimerende dienstbaarheid
stond daar ons rijdier met zijn ronde neus
boven de vreemde plek aarde waarheen
hij ons gebracht had. Wij hadden de dagen
zo snel door onze vingers laten vloeien,
zo diep in onze luiheid ons gebaad
dat wij maar amper boven konden komen,
de warme rust uit onze leden schudden
en ogen vinden voor dat grijze, wachtende
roldier dat met zijn achterschild
de weg terug aanwees.

Toen nu de laatste morgen openging,
de nevel scheurde en de verte ons
vermanend aanzag, aarzelden wij even,
maar lieten dan gewillig door de plicht
ons knechten, zamelden de attributen
van onze korte vrijheid in en borgen
ze stuk voor stuk in 's kevers achterlijf,
een sloperswerk waarbij de hand
het hart bedwong, een schone maand
verschrompelde tot koffers en valiezen,
het grenzeloze in een kleine auto
werd saamgeperst. Wij stonden één moment
te rusten van de afbraak en verdrongen
moeizaam de traan die in ons was gerijpt.

Terwijl de windwijzer knarsend de eeuwen
aanzeggen bleef, bedolven wij zijn stem
onder ons afscheid, lieten goede mensen
over aan hun bestaan, streelden de dingen
met heel ons sentiment en liepen,
vooruitgehuppeld door ons juichend kroost,
op kloeke benen naar ons nederig,
gladheidig keverdier. Mijn hand greep toe,
mijn voetzool riep het slapend leven wakker
dat trillende zijn bloedsomloop hervond.
Gezichten, vensters gleden langs, de bomen
schoven hun beschermende hoofden weg.
De einder verbreedde zich tot een hemel,
de aarde rekte zich uit tot een brug
waarachter bij iedere wieldraai het oude
leven ons dieper in de ogen keek.

INHOUD

De wereld in	7
Verademingen	11
Ongure grootheid	15
Intocht in het Noorden	23
Het oude huis	27
Een en al licht	33
Mensen altijd weer	37
Afscheid	41

COLOPHON

DWARS DOOR DE ZOMER van M. Mok werd gezet uit de Bembo en gedrukt op de persen van N.V. Drukkerij Trio te 's-Gravenhage.

Het omslag-ontwerp is van Th. de Haan.